

Світлана Галицька,

науковий співробітник Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7902-8580>

проспект Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: galizkaya@nbuv.gov.ua

Удосконалення методичного апарату рубрик тематичного навігатора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

У статті розглянуто **актуальні** питання формування словника алфавітно-предметного покажчика в електронному каталозі наукової бібліотеки та удосконалення лінгвістичних засобів бібліотечно-інформаційної системи. **Метою** публікації визначено обґрунтування необхідності удосконалення методичного апарату рубрик скороченого варіанта Рубрикатора НБУВ в електронному каталозі, зокрема, переорієнтування термінів алфавітно-предметного покажчика до систематичної частини бази даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки». При **викладі основного матеріалу** наголошено на важливості адаптації власної класифікаційної системи бібліотеки до УДК. З'ясовано, що поповнення електронного алфавітно-предметного покажчика до Рубрикатора НБУВ термінами УДК зумовлює формування розгалуженої системи відповідності між двома класифікаційними схемами. Доведено, що використання алфавітно-предметного покажчика, орієнтованого на УДК, підвищує якість паралельного індексування документів за двома класифікаційними схемами. Зазначено, що спільне використання алфавітно-предметного покажчика до друкованої версії скороченого варіанта Рубрикатора НБУВ і покажчика, застосованого у базі даних, є важливим чинником оптимізації процесу наукового опрацювання документів і багатоаспектного системного підходу до розкриття їх змісту. Як **висновок** констатується: постійна актуалізація методичного апарату рубрик у базі даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки» підносить якість функціонування інформаційно-пошукової системи бібліотеки, яка забезпечує ефективний доступ до документних масивів, реалізацію інтелектуального пошуку в електронному каталозі, забезпечує високий рівень бібліотечно-інформаційного обслуговування завдяки ретельному формуванню сторінок рубрик тематичного навігатора НБУВ, доступних і зручних для користувачів.

К л ю ч о в і с л о в а : Рубрикатор НБУВ, електронний каталог, алфавітно-предметний покажчик, тематичний навігатор, індекси УДК, предметний пошук, система відповідності.

Актуальність проблеми. Процес інформатизації суспільства передбачає розширення функцій і завдань сучасних бібліотек, насамперед вимагає від них надання широкого, якісного доступу до наукової інформації, яка є важливим стратегічним ресурсом розвитку інформаційного суспільства, забезпечує усі напрями діяльності людства. Наукова бібліотека, один з основних соціальних інститутів, призначений для накопичення, опрацювання, зберігання документних ресурсів та їх активного використання, вона становить основу формування єдиної національної інформаційної системи, що потребує перманентного розвитку, запровадження високоєфективних автоматизованих інфор-

маційно-пошукових систем, оновлення їх навігаційних і пошукових засобів, оптимізації інформаційно-пошукових мов, створення умов для орієнтування користувачів у безмежному інформаційному просторі. Тому «дослідна робота в галузі модернізації бібліотечних технологічних процесів, удосконалення методики наукового опрацювання документів і техніки організації бібліотечного інформаційного ресурсу, зокрема, розвитку технології тематичного пошуку, виступає одним з визначальних пріоритетів наукової бібліотеки» [5, с. 3].

З 2017 р. у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (НБУВ) здійснюється паралельне індексування документів за двома класифікаційними схемами – за Рубрикаторм НБУВ і Універсальною десятковою класифікацією (УДК). Такий підхід «удосконалює традиційний бібліотечний процес і істотно поліпшує якість автоматизованої інформаційної системи бібліотеки» [7, с. 10], але, водночас, вимагає удосконалення методичного апарату рубрик Рубрикатора НБУВ, зокрема, його скороченого варіанта [8].

Мета статті – обґрунтувати необхідність удосконалення методичного апарату рубрик скороченого варіанта Рубрикатора НБУВ в електронному каталозі, зокрема, переорієнтування термінів алфавітно-предметного покажчика до систематичної частини бази даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки».

Результати дослідження. Аналітико-синтегичне опрацювання документів значно полегшує система відповідності між різними класифікаціями, яка фіксує логічні зв'язки між рубриками різних інформаційно-пошукових мов. Саме тому НБУВ у 2016 р. розпочала формування системи відповідності між Рубрикаторм НБУВ і УДК у базі даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки» – складної, розгалуженої системи «логічних зв'язків між рубриками різних класифікацій, які є неузгодженими між собою схемами представлення знань» [7, с. 13].

Зіставлення класифікаційних рядів і визначення семантичних зв'язків понять підносять ефективність пошуку завдяки інтеграції двох незалежних класифікацій, «спрощує процес аналітико-синтегичного опрацювання документів, розширює діапазон пошукових засобів, допомагає користувачеві формулювати та уточнювати інформаційні запити, що, безумовно, підвищує ефективність пошукового апарата бібліотеки та забезпечує повноту і точність інтелектуального пошуку інформації» [7, с. 13]. Відповідність між класифікаційними рішеннями, що зафіксована у записі рубрики, забезпечує уніфікацію процесу наукового опрацювання документів, а також «чітку організацію інформаційного ресурсу бібліотеки, що гарантує можливості конкретизації запиту і отримання точного, релевантного результату пошуку за тематичним навігатором НБУВ» [1, с. 6]. Виокремлення класифікаційних індексів і заголовків рубрик УДК, еквівалентних рубрикам Рубрикатора НБУВ, допомагає визначити повний або частковий збіг змісту рубрик двох класифікацій, а також забезпечити взаємозв'язок між різними класифікаційними системами. Це важливий аспект не тільки бібліографічної, а й науково-інформаційної діяльності, в якій дедалі більше актуалізується перехід від однієї мови до іншої, використання індексів і рубрикаційних заголовків одних систем у рамках інших систем з іншими мовами [2, с. 19].

До кожного заголовка рубрики скороченого варіанта Рубрикатора НБУВ та

термінів алфавітно-предметного покажчика (АПП), що розкривають і уточнюють зміст певної рубрики, у базі даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки» фахівці вносили еквівалентні індекси та заголовки УДК, відповідні темам і предметам, охопленим рубрикою, з урахуванням аспекту їх розгляду. Варто наголосити, що зазначення змістових зв'язків повної або часткової відповідності між рубриками Рубрикатора НБУВ і УДК за допомогою термінів АПП створює «чітку, розгалужену систему відповідності, спроможну забезпечувати якісне опрацювання документів одночасно за двома класифікаційними схемами» і дає змогу «стабільно отримувати релевантні результати тематичного пошуку, незалежно від того, індекси якої з цих схем використовуються як пошукові елементи» [7, с. 12].

Загальновідомо, що «кожний внесений термін АПП з відповідним індексом УДК є додатковою точкою доступу до електронного каталогу, фіксованим зв'язком між двома класифікаціями» [1, с. 6]. У базі даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки» для термінів АПП передбачено внесення двох відповідних рубрик УДК, а для заголовка рубрики кількість відповідних рубрик УДК є необмеженою.

Щодо термінів АПП, який є складником лінгвістичного забезпечення інформаційно-пошукової системи бібліотеки та необхідним елементом методичного апарату рубрик, вони повністю відповідають друкованому варіанту скороченого варіанта.

З метою оптимізації бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів відділ інформаційно-комунікаційних технологій НБУВ на основі бази даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки» розробив тематичний навігатор, який уможливує ефективну навігацію в електронному каталозі бібліотеки. Він наочно демонструє нові форми взаємодії традиційних засобів упорядкування знань та нових семантичних інструментів [3, с. 46].

Після розміщення АПП на сайті НБУВ виявилось, що він має деякі недоліки, наприклад, коли він використовується під час формування методичного апарату рубрик тематичного навігатора. Першою чергою, орієнтований на зміст рубрик Рубрикатора НБУВ, АПП містив багато термінів, до яких неможливо було підібрати еквівалентні рубрики УДК. Крім того, вони вимагали утворення досить складних комбінованих індексів УДК, а для представлення у тематичному навігаторі це не завжди є доцільним. Хоча у деяких випадках є незайвим фіксування прийнятого класифікаційного рішення для подальшого використання, насамперед, для полегшення і прискорення наукового опрацювання документів. Наприклад, найчастіше у технічній літературі розглядають такі методи контролю:

658.562:620.179 Неруйнівний контроль

658.562:620.179.14 Магнітний контроль

658.562:620.179.16 Ультразвуковий контроль

Зафіксовані індекси УДК можна використовувати у подальшому для документів відповідної тематики, крім того, вони допомагатимуть утворювати складніші індекси з урахуванням певного виробництва, продукції, матеріалів тощо.

У базі даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки» вкрай важливо зазначити індекси УДК з метою їх уніфікації, особливо у випадках досить схожих аспектів розгляду певної теми. Насамперед, це стосується комбінованих (складних, складених) індексів, у кількості можливих комбінацій яких УДК практично не має обмежень. Наприклад, для рубрики «ТЗ(9=УКР) Українська діаспора в світі» доцільно зафіксувати індекси УДК, які відповідають найактуальнішим темам документів з питань української діаспори, а також індекс УДК 94(71=161.2) для позначення однієї з найбільших українських діаспор у світі:

94(71=161.2) Українська діаспора в Канаді

94(100=161.2) Історія української діаспори

323.15(100)(=161.2) Закордонне українство

323.113(=161.2) Закордонні українці

Терміни АПП тотожні термінам друкованого видання, були надані як у прямій, так і в інверсованій формі, наприклад:

Хірургічна інфекція Р45

Інфекція хірургічна Р45

Для зручності користування друкованим виданням важливо, щоб внесення термінів АПП відбувалося у різних формулюваннях, хоча для формування сторінок рубрик тематичного навігатора це зайве: достатньо одноразового внесення словосполучення «Хірургічна інфекція» у прямому вигляді. Тому словосполучення ми вносимо як термін АПП до рубрики бази даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки» і додаємо відповідну рубрику УДК.

Як результат, на сторінці рубрики тематичного навігатора НБУВ «Загальна хірургічна патологія» для терміна АПП «Хірургічна інфекція» виокремлюється відповідна рубрика УДК «616.9 Контактні захворювання. Інфекційні (заразні) захворювання, гарячки» (див. рис. 1).

Зауважимо, що під час формування АПП для друкованого видання для багатоглибкого тематичного пошуку і спрощення орієнтування в деталях змістового наповнення рубрик формувалися упорядковані комплекси термінів, які зустрічаються у різних рубриках, підрозділах і розділах відповідно до аспектів розгляду певних предметів, процесів, явищ тощо. Наприклад, під рубрикою «Україна» згруповано 23 предметні підрубрики, серед яких:

Україна – історія

Україна – географія

Україна – графіка

Україна – драматичний театр

Україна – живопис

Україна – краєзнавство

Україна – література

Україна – музична культура

Під терміном «Україна» зібрано рубрики, розосереджені у класифікаційній схемі за галузями знань, які стосуються певних аспектів вивчення України: її

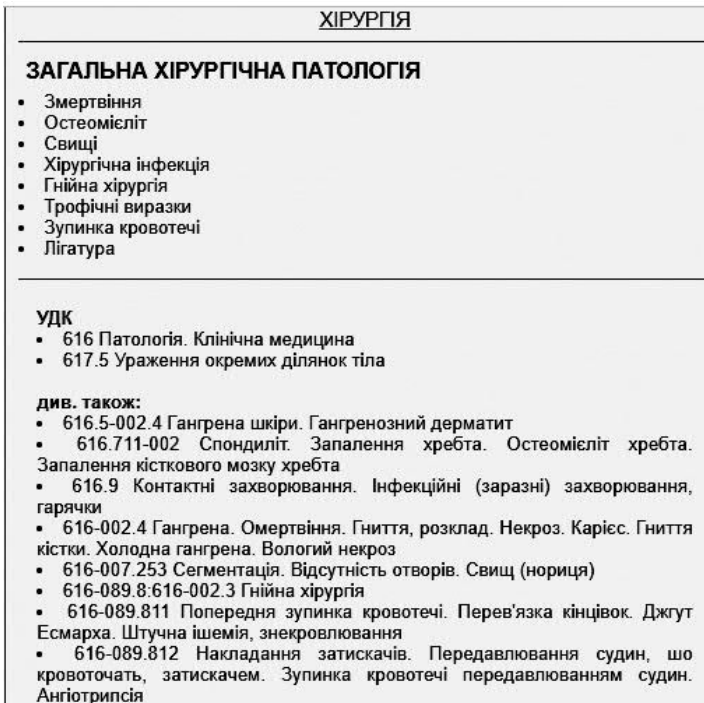

Рис. 1. Сторінка рубрики тематичного навігатора
«Загальна хірургічна патологія»

політичної системи, культури, історії тощо. Це дає змогу орієнтуватися у класифікаційній ієрархії, особливо під час наукового опрацювання документів, однак, для використання цих термінів для зазначення зв'язків з УДК і представлення на сторінках тематичного навігатора їх бажано вносити до АПП бази даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки» одноразово, лише у прямій формі.

Крім того, не слід перевантажувати користувача складними, багатоступеневими формулюваннями, логічними та зрозумілими для систематизатора, утвореними під час формування комплексу рубрик під одним ключовим словом. Наприклад:

Автоматизація – на транспорті – залізничному О275

Натомість, для заголовка рубрики «О275 Автоматизація на залізничному транспорті» достатньо внести відповідні рубрики УДК:

656.2:004 Інформаційні технології на залізничному транспорті

656.2:005.591.6 Автоматизація на залізничному транспорті

На сторінці тематичного навігатора (див. рис. 2) зазначені рубрики разом з іншими утворюють комплекс рубрик УДК, які розкривають зміст рубрики Рубрикатора НБУВ «Автоматизація на залізничному транспорті».

Також доцільним є додавання до АПП термінів, які розкривають зміст певних рубрик Рубрикатора НБУВ і мають еквівалентні індекси УДК, але які раніше не

АВТОМАТИЗАЦІЯ І ЗВ'ЯЗОК НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ	Знайдено документи:
АВТОМАТИЗАЦІЯ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ	Книжкові видання [133]
• ОБЧИСЛЮВАЛЬНА ТЕХНІКА Й ОРГТЕХНІКА НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ	Періодичні видання [121]
• СИГНАЛІЗАЦІЯ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ	Реферативна інформація [109]
Всі підпорядковані рубрики	
• Автоблокування на залізничному транспорті	
• Рейкові електричні кола	
 Див. також :	
Пристрої енергопостачання електричних залізниць	
УДК	
• 625.151.3 Пункти керування. Стріпичний привід: ручний, автоматичний	
• 656.2.004 Інформаційні технології на залізничному транспорті	
• 656.2.005.591.6 Автоматизація на залізничному транспорті	
• 656.25 Заходи безпеки. Сигнали. Зв'язок	
див. також:	
• 656.258 Блокування. Замикання. Розмикання	
• 656.259.1 Пристрої безпеки, що приводяться в дію поїздом	

Рис. 2. Сторінка рубрики тематичного навігатора
«Автоматизація на залізничному транспорті»

були задіяні у методичному апараті. Зокрема, це зумовлено використанням різних ознак, за якими здійснюється ділення певних розділів або класів у різних класифікаційних системах, тобто відмінністю структур цих систем, побудованих за власними правилами, методикою і логічними принципами чинної наукової класифікації.

Завдяки внесенню додаткових термінів АПП посилюється зв'язок між рубриками різних класифікаційних схем. Наприклад, для рубрики «Ж16 Технічна біологія» (з додатковими заголовками «технічна мікологія» і «технічна мікробіологія») у базі даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки» внесено рубрики УДК:

573.6 Прикладна біологія в цілому

663.1 Мікробіологічне виробництво. Наука і технологія прикладної мікробіології. Прикладна мікологія

579.6 Прикладна мікробіологія

60 Біотехнологія,

а також додано терміни АПП з відповідними рубриками УДК:

Продукти біотехнології 604 Продукти

Процеси біотехнології 602 Процеси та технологія

Генетична інженерія 602.6 Генетична інженерія. Введення модифікованих генів. Створення трансгенних організмів

Застосування біотехнології 606 Застосування біотехнології

Наведений комплекс рубрик УДК розкриває зміст рубрики Рубрикатора НБУВ, зокрема, за допомогою термінів, які не застосовувалися у друкованому виданні скороченого варіанта: «продукти біотехнології», «генетична інженерія» тощо.

Деякі рубрики охоплюють найактуальніші теми наукових досліджень. Наприклад, питання розведення пшениці, зібрані під рубрикою «П212.1 Пшени-

ця» найчастіше розглядаються у надходженнях, присвячених сільськогосподарській тематиці, зокрема, у дисертаціях. Тому її виокремлено у базі даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки» з підрозділу «П212 Зернові культури» і детально розроблено (рис. 3). Як терміни АПП зазначено основні аспекти вирощування і види пшениці з відповідними рубриками УДК.

Назва елемента	№	Значення
АПУ	1	*АОзима пшениця*1633.11*324**2Озима пшениця
	2	*АЯррова пшениця*1633.11*321**2Ярова пшениця
	3	*АААгротехніка пшениці*1633.11:631.527*2Агротехніка пшениці
	4	*ААСелекція пшениці*1633.11:631.527*2Селекція пшениці
	5	*АГгенетика пшениці*1633.11:631.52*2Генетика пшениці
	6	*АМ'яка пшениця*1633.111*2Гексаплоїдні види. Triticum aestivum
	7	*АФотосинтез пшениці*1633.11:581.132*2Фотосинтез пшениці
Індекс УДК	1	633.11*2Пшениця. Triticum
Класифікаційний індекс, заголовок рубрики	1	*АП212.1*Пшениця

Рис. 3. Рубрика «П212.1 Пшениця»

Таким чином, фахівці відділу комплексного опрацювання документів вирішили переорієнтувати терміни АПП на УДК для забезпечення якомога більшого взаємозв'язку між класифікаційними схемами та створення ефективнішого засобу інформаційної навігації між різними бібліотечними класифікаціями, а також для наочного представлення змісту рубрик у тематичному навігаторі. Таке удосконалення АПП зокрема передбачає:

виключення інверсованих форм термінів АПП (за необхідності – перероблення інверсованих форм на прямі);

додавання термінів АПП, раніше не включених до методичного апарату, які розкривають зміст рубрик Рубрикатора НБУВ і мають еквівалентні індекси УДК;

додавання термінів АПП для фіксування класифікаційних рішень у складних випадках індексної документи і внесення відповідних індексів УДК, у т. ч. комбінованих (складних або складених);

додавання термінів АПП, що відповідають найактуальнішим питанням наукових досліджень, нових технологій, виробництва, освіти тощо;

додавання термінів АПП згідно зі зміною інформаційних потреб користувачів; спрощення формулювань термінів АПП для представлення їх у тематичному навігаторі у популярному, зручному для користувача вигляді.

Отже, традиційний, детально розроблений для друкованого видання АПП до систематичної частини скороченого варіанта Рубрикатора НБУВ, є важливим допоміжним засобом, надійним навігаційним інструментом пошуку у класифікаційній таблиці. Він полегшує пошук необхідних понять, які в АПП наведено в прямому та інверсованому вигляді, визначення їх розташування в робочих таблицях з урахуванням аспектів розгляду теми або предмета, допомагає вирішувати певні питання систематизації документів і розмежування тем між розділами та рубриками [6, с. 453]. Звичайно, АПП продовжує виконувати свої функції під час аналітико-синтетичного опрацювання документів за Рубрикатором НБУВ, але для виконання своєї функції посередника між двома кла-

сифікаційними схемами у тематичному навігаторі НБУВ і паралельного індексування надходжень він виявився недосконалим.

Для поглиблення системи відповідності між бібліотечними класифікаціями, а також наочного представлення змісту рубрик у тематичному навігаторі за допомогою рубрик УДК словник термінів АПП у базі даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки» зазнав істотних змін.

Робота з удосконалення АПП розпочалася 2019 р. Протягом року вдалося виконати основну частину завдання – переорієнтування термінів АПП на УДК для реалізації інтелектуального пошуку в електронному каталозі під час паралельного аналітико-синтетичного опрацювання документів за двома класифікаційними схемами, застосованими в НБУВ, з необхідною глибиною, точністю та багатоаспектністю. Зокрема, було виключено усі інверсовані форми термінів (деякі перероблено на прямі форми), спрощено складні формулювання термінів для полегшення сприйняття користувачами на сторінках рубрик тематичного навігатора, додано значну кількість термінів АПП, які розкривають зміст рубрик Рубрикатора НБУВ за допомогою еквівалентних простих або комбінованих індексів УДК.

У подальшому передбачається постійне удосконалення АПП, його адаптація до змін у структурі наукового знання, поглиблення системи відповідності між класифікаціями, внесенням додаткових термінів АПП і відповідних рубрик УДК з урахуванням тематики сучасних наукових досліджень, документного потоку і найактуальніших інформаційних запитів, у складних випадках індексації документів тощо. У зв'язку з накопиченням документів певної тематики, тобто тематичним наповненням фондів бібліотеки, окремі рубрики скороченого варіанта Рубрикатора НБУВ також потребуватимуть подальшої деталізації та формування методичного апарату нових підрубрик, зокрема, визначення термінів АПП і відповідних рубрик УДК.

Нова версія АПП, орієнтована на розкриття змісту рубрик за допомогою індексів УДК, дала змогу нашим фахівцям формувати для кожної рубрики тематичного навігатора НБУВ блоки рубрик УДК, які часто належать до різних розділів, підрозділів і, у багатьох випадках, класів десяткової класифікації. Завдяки її застосуванню у базі даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки» сторінки тематичного навігатора набули раціональної організаційної структури та доступного для користувачів вигляду, з окремими блоками ключових слів, відповідних рубрик УДК до заголовків рубрик і термінів АПП (див. рис. 4).

Висновки. Отже, для наукового опрацювання документів, а саме, для їх систематизації за Рубрикатором НБУВ, доцільніше використовувати детально розроблений АПП до друкованого видання скороченого варіанта, електронний варіант якого представлено на сайті бібліотеки. Але для паралельного опрацювання надходжень за двома класифікаційними схемами, застосованими в НБУВ, краще використовувати обидві версії АПП, які разом утворюють потужний засіб орієнтування, віднаходження певних рубрик у різних кла-

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА. БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

БІБЛІОТЕЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ЧИТАЧІВ

- Бібліотечний абонемент
- Доступ до бібліотечних фондів
- Диференційоване обслуговування
- Позастаціонарне бібліотечного обслуговування
- Читальні зали бібліотек
- Спеціалізовані відділи бібліотек
- Інформаційний пошук
- Інформаційно-пошукові мови
- Книговидача

 Див. також :
Читання. Читацькі інтереси
Бібліотечна робота з дітьми та підлітками
Бібліографія. Бібліографознавство
Галузева (прикладна) психологія. Психологія окремих видів діяльності

УДК

- 024 Відносини з читачами (обслуговування). Регулювання користування бібліотекою
- 025.5 Довідково-бібліографічна робота

див. також:

- 004.78:025.4.036 Для інформаційного пошуку
- 022.5 Читальні зали. Кабінети. Робочі приміщення
- 024.1 Умови доступу. Запис читачів
- 024.5 Користування книгами в приміщенні бібліотеки
- 024.6 Домашнє користування книгами. Міжбібліотечний абонемент
- 024.7 Спеціальні привілеї. Винятки з правил
- 025.4 Класифікування й індексування

Рис. 4. Рубрика тематичного навігатора
«Бібліотечне обслуговування читачів»

сифікаційних ієрархіях, що «сприяє оптимізації пошукових процедур, удосконаленню оперативного тематичного доступу до електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів, підвищує технологічний рівень комплексного пошукового апарата електронного каталогу бібліотеки» [4, с. 7]. Спільне використання обох версій АПП – важливий чинник оптимізації процесу наукового опрацювання документів і багатоаспектного систематичного підходу до розкриття їх змісту.

Постійна актуалізація методичного апарату рубрик у базі даних «Скорочений варіант Рубрикатора НБУВ для наукової бібліотеки», зокрема, удосконалення алфавітно-предметного покажчика як одного з важливих лінгвістичних пошукових засобів, підносить якість функціонування інформаційно-пошукової системи бібліотеки, створює оптимальні умови для паралельного наукового опрацювання документів, організації ефективного доступу до документних масивів, реалізації інтелектуального пошуку в електронному каталозі, а також забезпечує високий рівень бібліотечно-інформаційного обслуговування завдяки ретельному формуванню сторінок рубрик тематичного навігатора НБУВ, доступних і зручних для користувачів.

Список бібліографічних посилань

1. Галицька С. В., Орешина Н. В. Актуалізація рубрик тематичного навігатора НБУВ. *Бібл. вісник*. 2020. № 4. С. 3–8.
2. Гиляревский Р. С., Шапкин А. В., Белоозеров В. Н. *Рубрикатор как инструмент информационной навигации*. СПб.: Профессия, 2008. 352 с.
3. Лобузін К. *Технології організації знаньних ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності*. Київ, 2012. 375 с.
4. Лобузін К. В., Галицька С. В. Алфавітно-предметний покажчик як лінгвістичний засіб бібліотечно-інформаційних технологій. *Бібл. вісник*. 2019. № 3. С. 3–7.
5. Лобузін К. В., Галицька С. В., Орешина Н. В. Адаптація лінгвістичних засобів наукової бібліотеки до вимог інтернет-середовища та міжнародних стандартів. *Бібл. вісник*. 2017. № 4. С. 3–7.
6. Лобузін К. В., Галицька С. В., Орешина Н. В. Удосконалення рубрикатора наукової бібліотеки як лінгвістичної основи пошукової інформаційно-комунікативної системи. *Наукові праці НБУВ*. 2016. Вип. 44. С. 448–460.
7. Лобузін К. В., Галицька С. В., Орешина Н. В. Формування системи відповідності між Рубрикатором НБУВ і УДК в електронному каталозі. *Бібл. вісник*. 2018. № 4. С. 10–14.
8. *Рубрикатор НБУВ. Скорочений варіант* / К. В. Лобузін, С. В. Галицька, Н. Я. Зайченко, Т. С. Медвідь, Н. В. Орешина, І. П. Перенесієнко, О. Г. Сандул ; відп. ред. К. В. Лобузін ; НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. Київ, 2016. 570 с.

References

1. Halytska, S. V. & Orieshyna, N. V. (2020). Aktualizatsiia rubryk tematychnoho navihatora NBUV [Update of headings thematic navigator of the VNLU]. *Bibliotechnyi visnyk*, 4, 3-8. [In Ukrainian].
2. Gilarevskii, R. S., Shapkin, A. V. & Beloozerov, V. N. (2008). *Rubrikator kak instrument informatsionnoi navigatsii* [Rubricator as an information navigation tool]. St. Petersburg, Russia: Professia. [In Russian].
3. Lobuzina, K. V. (2012). *Tekhnolohii orhanizatsii znanniavykh resursiv u bibliotechno-informatsiini diialnosti* [Technologies of organizing knowledge resources in library and information activities]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
4. Lobuzina, K. V. & Halytska, S. V. (2019). Alfavitno-predmetnyi pokazhchyk yak lnhvistychnyi zasib bibliotechno-informatsiinykh tekhnolohii [Alphabetical index as a linguistic tool of library and information technologies]. *Bibliotechnyi visnyk*, 3, 3-7. [In Ukrainian].
5. Lobuzina, K. V., Halytska, S. V. & Orieshyna, N. V. (2017). Adaptatsiia lnhvistichnykh zasobiv naukovoii biblioteki do vymoh internet-seredovyscha ta mizhnarodnykh standartiv [Adaptation of the linguistic resources of the scientific library to the requirements of the Internet environment and international standards]. *Bibliotechnyi visnyk*, 4, 3-7. [In Ukrainian].
6. Lobuzina, K. V., Halytska, S. V. & Orieshyna, N. V. (2016). Udoskonalennia rubrykatora naukovoii biblioteki yak lnhvistichnoi osnovy poshukovoii informatsiino-komunikatyvnoi systemy [Improvement of the nomenclature of the scientific library as a linguistic basis of the search information and communicative system]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 44, 448-460. [In Ukrainian].
7. Lobuzina, K. V., Halytska, S. V. & Orieshyna, N. V. (2018). Formuvannia systemy vidpovidnosti mizh Rubrikatorom NBUV i UDK v elektronnomu katalozii [Formation of the correspondence system between the Rubrikator of the VNLU and UDC in the electronic catalog]. *Bibliotechnyi visnyk*, 4, 10-14. [In Ukrainian].
8. Lobuzina, K. V., Halytska, S. V., Zaichenko, N. Ya., Medvid, T. S., Orieshyna, N. V., Perenesiienko, I. P. & Sandul, O. H. (2016). *Rubrykator Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho. Skorochenyi variant* [The Rubricator of the Vernadsky National Library of Ukraine. Short version]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

Svitlana Halytska,

Researcher, ORCID: [https:// orcid.org/0000-0001-7902-8580](https://orcid.org/0000-0001-7902-8580), Department of integrated processing of documents, Vernadsky National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

IMPROVEMENT OF THE METHODOLOGICAL APPARATUS OF RUBRICS OF THE THEMATIC NAVIGATOR OF THE VERNADSKY NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE

The urgency of the problem. The formation of a single national information system requires the development and optimization of highly efficient automated information retrieval systems, improvement and updating of their navigation and search tools, optimization of information retrieval languages, creating conditions for user orientation in the boundless information space. The publication considers the issue of forming a dictionary of alphabetical index in the electronic catalog of the scientific library and improving the linguistic means of the library information system. The **purpose of the article** is to substantiate the need to improve the methodological apparatus of the abbreviated version of the VNLU Rubricator in the electronic catalog, in particular, reorienting the terms of the alphabetical index to the systematic part of the database «Abbreviated version of the VNLU Rubricator for scientific library». **Presentation of the main material.** The importance of adapting the library's own classification system to the UDC is emphasized. It was found that the replenishment of the electronic alphabetical index to the VNLU Rubricator with the terms UDC determines the formation of an extensive system of correspondence between the two classification schemes. It is noted that the reorientation of the index to UDC provides an optimal relationship between the classification schemes, creates conditions for effective information navigation between different library classifications and a visual representation of the content of headings in the thematic navigator. It is proved that the use of the UDC-oriented alphabetical index improves the quality of parallel indexing of documents according to two classification schemes. It is noted that the joint use of the alphabetical index to the printed version of the abbreviated version of the VNLU Rubricator and the index used in the database is an important factor in optimizing the process of scientific processing of documents and a multifaceted systematic approach to disclosing their content. **Conclusions.** Constant updating of the methodical apparatus of rubrics in the database «Abbreviated version of the VNLU Rubricator for scientific library» determines the quality of the information retrieval system of the library, which provides effective access to documents, implementation of intelligent search in electronic catalog, high level of library and information service due to careful form pages of the VNLU thematic navigator headings, accessible and user-friendly.

К е у в о р д s: VNLU rubricator, electronic catalog, alphabetical index, thematic navigator, UDC indexes, subject search, correspondence system.

Vernadsky National Library of Ukraine
3, Holosiivskyi ave., Kyiv, 03039, Ukraine
e-mail: galizkaya@nbuv.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 04.01.2021.